

VANMAKT ELLER SAMLING

Socialdemokraterna gick ut i årets valrörelse med förhoppningen att framgångarna från 1960 och 1962 års val skulle fortsätta. Opinionsmätningarna gav dem länge anledning räkna med en förstärkning av andrakammarpositionen med 5 å 6 mandat, just vad som behövdes för ett av kommunisterna oberoende regeringsunderlag i riksdagens båda kamrar. Därmed skulle socialdemokraterna också fått den marginal, som är nödvändig för att de skulle våga skynda på "samhällets omdaning i socialistisk riktning" med mera direkta metoder än den hittills tillämpade smygsocialiseringen.

Hr. Erlander såg inte glad ut på valnatten trots tre preliminärt vunna mandat. Han hade också skäl till bekymrad eftertanke; en snabbkalkyl måste ha gjort klart för honom att valet — när post-rösterna räknats in — skulle komma att leda till une partie remise. Så har också blivit fallet. Socialdemokraterna har visserligen förlorat ett mandat, men tillhoppa räknat har de demokratiska oppositionspartierna också gjort en mandatförlust. Kommunisterna gjorde en röst räkna tämligen blyg-

sam framryckning, som gav dem tre mandat. De mandat har emellertid länge legat inom nära räckhåll för dem. De har långt till en ny mandatökning av verklig betydelse!

Möjligen kan ett omval i Väster-norrlands län något förändra bilden. Det skulle emellertid icke ändra valresultatets avgörande innebörd; den socialdemokratiska regeringen sitter kvar — låt vara i något starkare beroende av kommunisterna.

Man har från den demokratiska oppositionens sida vant sig vid att ha måttliga krav på glädjeämnen. Att socialdemokraterna tills vidare stagnerat har sålunda hälsats med en glädje, som vid närmare eftertanke måste sägas vara överdriven. Ty socialdemokraterna kan i kraft av sitt innehav av regeringsmakten lugnt fortsätta att bygga ut de positioner, som är av grundläggande betydelse för deras väldiga politiskt ekonomiska maskineri. Man kan med säkerhet vänta fortsatt mark- och bostadssocialisering — i än snabbare takt. Också på andra ekonomiskt viktiga områden, som är av särskild vikt för de 10.000-tals socialdemokratiska yrkespoli-

tikernas positioner och inflytande, har man att vänta fortsatt socialdemokratisk maktexpansion.

Inom de demokratiska oppositionspartierna måste man se den sanningen i ögonen att för varje år blir det allt svårare att störta den socialdemokratiska regimen, helt enkelt därför att det politiskt-ekonomiska maktkombinat, som är deras fasta grund, hela tiden breder ut sig över större områden och skärper greppet över det man redan behärskar.

Ändock har hr. Erlander — som sagt — anledning till bekymmer. Ty kommunisternas framgång har lett till att socialdemokraterna kommit i kläm mellan en till radikal vänstersocialism omkostymerad kommunism på ena sidan och den demokratiska oppositionen på den andra. I det läget har hr. Erlander inte mycket annat att göra än att försöka att nödtorftigt hålla tillbaka kommunisterna med en varsamt avvägd radikaliseringspolitik, som inte får bli värre än att han kan hålla kvar sina väljare inom partiets moderata flygel. Det skall bli intressant att se hur han tänker sig att klara det balansnumret, medan han försöker skapa förutsättningar för den utbrytning mot mitten, som är den andra självfallna åtgärden i det tvåfrontskrig, som han nu måste föra.

Men hr. Erlander har också glädjejämn. Att han i andanom ägnar Lewi Pethrus och pastor

Ekstedt tacksamma tankar, är självklart. KDS uppträdande i valet ledde just till det försvagande både av de borgerliga partierna och av det kristna inflytandet i riksdagen, som var att befara. Man må hoppas att de, som engagerat sig i det huvudlösa tilltaget att göra partipolitik på evangeliet, äntligen besinnar sitt ansvar. Det kan förvisso finnas utrymme för en organisation av kristet orienterade människor, som genom *förhandlingar* med partierna hävdar ett kristet inflytande i partipolitiken. Men om en sådan organisation etablerar sig som riksdagsparti, så måste den följa den politiska stridens lagar, sådana de nu är i en parlamentarisk demokrati. Det betyder från en dylik organisations egna utgångspunkter att den i riksdagen måste etablera sig som utpressarparti i marginalen mellan regering och opposition — oavsett vilka partier, som innehar respektive positioner. Organisationen skulle — om den överhuvudtaget ville betyda något alls — vara tvungen att sälja sitt stöd i riksdagen i de ekonomiska intressefrågor, som dominerar svensk politik, till det parti eller den partikombination, som gav högsta valuta ifråga om t. ex. antalet kristendomstimmar på gymnasiet. Vilket ovärdigt skådespel! Man behöver inte mobilisera starkare fantasi för att föreställa sig med vilket löje och förakt ett sådant riksdagsparti skulle omfattas i riks-

dagen och från allmänhetens sida. Kristendomens representanter som professionella utpressare i de ekonomiska intressefrågorna! En framgång för KDS som placerat partiet i riksdagen skulle i själva verket ha varit ett hårt slag mot det kristna inflytandet i detta land.

Socialdemokraternas störstagsläd-jeämne var dock säkerligen den borgerliga splittring, som blivit en snart sagt klassisk företeelse i svensk politik. Det bör emellertid överlåtas åt historikerna att reda ut frågorna om de tre borgerliga partiernas skuld och ansvar i detta sammanhang. Den demokratiska oppositionens uppgift kan bara försvåras, om de borgerliga partierna — som hittills— skyller ifrån sig på varandra och försöker göra det ena eller det andra till syndabock. I stället bör man taga fasta — till sist — på den lärdom, som genom detta val än en gång givits, nämligen att det icke räcker med en samverkan från fall till fall i riksdagen. När det kommer till kritan, när val står för dörren och varje parti slåss för sitt liv, så tvingar rena självbevarelsedriften fram strävanden än från det ena än från det andra partiets sida att markera sin profil. Och så gör det likadant igen, eventuella goda föresatser eller givna löften till trots.

En samverkan måste organiseras i så fast form att den som en naturlig följd leder till valförbund — eljest håller den inte, kan inte hålla i en kritisk situation.

Finns det anledning hoppas på en sådan samverkan? Ja, en sak är säker, om de tre nu bestående borgerliga partierna förhärdat sig inför erfarenheterna, fortsätter att ingenting lära och ingenting glömma, så kan en desperat väljaropinion snart komma att taga saken i egna händer. Den stora framgången för Medborgerlig Samling i fyrstads-kretsen borde vara en varning nog. Valnattens siffror från Skåne visade tillfullo att det djärva experimentet lyckades. Genom MbS insats är det klarlagt att de psykologiska förutsättningarna för en trepartisamverkan finns inom mycket vida kretsar — och det inte bara i Skåne. Ty framgången för MbS har fått överraskande snabbt gensvar på många håll norröver. Om en fast och klart dokumenterad trepartisamverkan inte kommer till stånd i en nära framtid kommer sannolikt samarbetskommittéer av MbS-typ att skjuta upp som svampar ur jorden — och det över hela landet. En ny partibildning skulle ligga nära till hands. Ytterligare splittring, tidsutdräkt, bitterhet och personstrider skulle följa, om ett dylikt parti kom till stånd. Oppositionen har inte råd med något sådant. Det gäller ju att *nu* förbereda en valseger vid 1966 års kommunalval, som gör det naturligt att vid en fortsatt framgång för oppositionen vid 1968 års val upplösa I kammaren för att eliminera en eftersläpande socialdemokratisk majoritet i denna. Inför

den hotande folkresningen av förbittrade borgerliga väljare har man svårt att taga "mittenlinjens" anhängare på allvar. Ty alla inser ju att mittenlinjen, vare sig den blir framgångsrik eller inte, bara skulle fördjupa den borgerliga splittringen. Blev den framgångsrik reduceras högerpartiet till ett litet parti av diehards, men dock tillräckligt starkt för att dess mandat skulle vara nödvändiga som underlag för en regering ur "mittenpartiet". Expressen, som numera tycks ha förlorat varje kontakt med den politiska verkligheten, föreställer sig att detta reducerade högerparti skulle stödja en mittenregering, utan att få något inflytande alls vare sig vid regeringsbildningen eller på regeringspolitiken. Tvärtom, villkoren skulle sannolikt bli hårda. Om dessa villkor icke accepterades, vad så? Hur skulle en "mitten"-regering kunna planera en politik, när den hela tiden måste räkna med att bli störtad när som helst, därest dess politik icke godtogs av de ur gemenskapen utslutna. Och om en "mittenlinje" misslyckades trots ansträngningarna att slå sönder högerpartiet? Då får vi visserligen två borgerliga partier, eller möjligen ett parti plus två partier i valförbund. Men vilken klyfta skulle icke gapa mellan ett fortfarande starkt högerparti och mittenpartierna efter en så fruktansvärd inbördesstrid? Därtill skulle naturligtvis ett fasthållande vid mittenlinjen vara i

hög grad ägnat att provocera fram ett riksomfattande MbS med sikte på partibildning.

Dessbättre finns dock de principiella förutsättningarna för en trepartisamverkan. När mittenlinjens anhängare kräver en politik med liberal, social och progressiv inriktning slår de in öppna dörrar. Om dessa politiska termer används i korrekt mening och icke som fraser, avsedda att markera emotionella ressentiment mot högerpartiet, så är dock alla de tre borgerliga partierna "sociala och progressiva", och vad skulle skillnaden vara mellan vår tids liberalism och högerpartiets socialkonservatism? Det finns i själva verket en gemensam politisk attityd och en gemensam grund av värderingar att bygga på vid det programarbete för en borgerlig samverkan, som Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet med rätta rekommenderat. Vår för skulle man inte kunna göra ett försök till en sådan insats och offentligen redovisa resultatet för väljarna?

Svensk Tidskrift har sedan åtskilliga år framhållit att ett dylikt programarbete inte bara skulle innebära en möjlighet att äntligen samla den demokratiska oppositionen utan också att bryta ned den olyckliga gränsdragningen mellan "borgare" och "arbetare". Det är ju inte fråga om att samla tre borgerliga intressepartier mot arbetarrörelsen. Uppgiften är att samla en enhetsfront till demokra-

tiens försvar mot ett politiskt ekonomiskt maktkombinat, som alltmer blir ett självändamål och som hotar att bli statsbärande. Det är icke en omöjlig uppgift att övertyga våra dagars svenska arbetare om att socialdemokratiens legitimation för sitt permanenta maktinnehav — nämligen att socialdemokraterna mer än andra företräder kravet på social rättvisa — numera endast är en fiktion.

Men det blir icke möjligt att övertyga dem härom så länge de tre demokratiska oppositionspartierna icke gemensamt demonstrerar sin syn på frihetskavets inne-

börd, sin vilja att skapa social rättvisa och sina riktlinjer för en framstegspolitik. Då, men först då, kan de hoppas föra åt sidan beteckningen "borgerlig", som socialdemokraterna med så stor effekt använder för att alltfört svetsa samman sina egna i klasskampens spontana solidaritet.

Fortsatt splittring mellan de tre demokratiska oppositionspartierna betyder vanmakt genom fortsatt inbördesstrid och fortsatt fastlåsnings vid en föråldrad gränsdragning mellan "borgare" och "arbetare", en gränsdragning som bara tjänar det socialdemokratiska